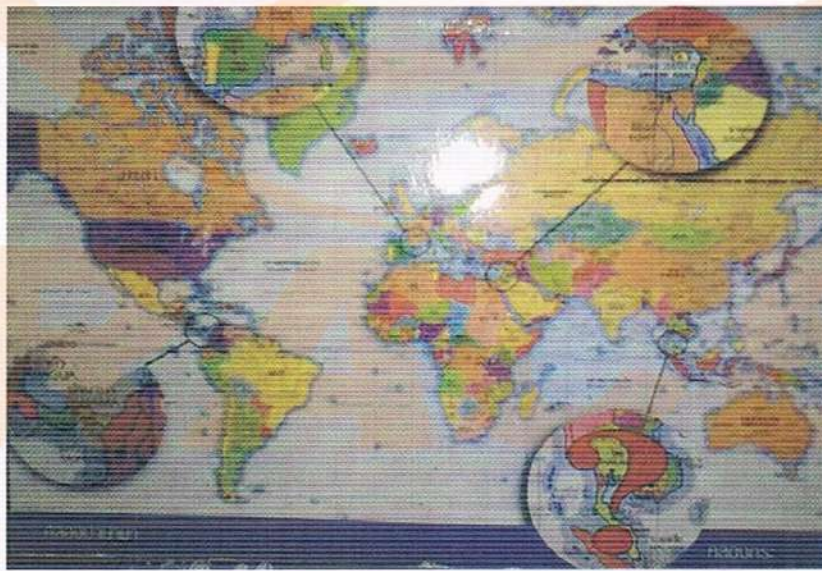

“อาถรรพณ์คลองกระ”

(Kra canal of magic)

ผจญ มีจิตต์

“คลองกระ” คือคลองที่พระมหากษัตริย์สยามประเทศในอดีตมีพระราชดำริและมีพระราชประสงค์จะขุดขึ้นบริเวณดินแดนป่าเขาใต้ของประเทศ ตลอดถึงผู้นำรัฐไทยสมัยต่อๆ มาพยายามคิดจะขุดขึ้นเช่นกันเพื่อเชื่อมทะเลฝั่งอ่าวไทยกับทะเลอันดามันในมหาสมุทรอินเดีย ตรงบริเวณคอคอตกกระที่แคบที่สุดของคาบสมุทรอินโดจีนหรือคาบสมุทรมาลายู มีความกว้างเพียง ๕๐ กิโลเมตร ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างอำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง กับอำเภอสวี จังหวัดชุมพร เพื่อยุทธศาสตร์การพาณิชย์ทางทะเล เช่นเดียวกับกับคลองสุเอซ คลองปานามาและคลองคิลในประเทศเยอรมนี ด้วยความพระวิริยะอุตสาหะในหลายพระองค์ และผู้นำรัฐไทยหลายสมัยนับระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๓๐๐ ปี มาแล้ว แต่คลองกระนี้ยังไม่เกิดเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาเลย

แผนที่โลก

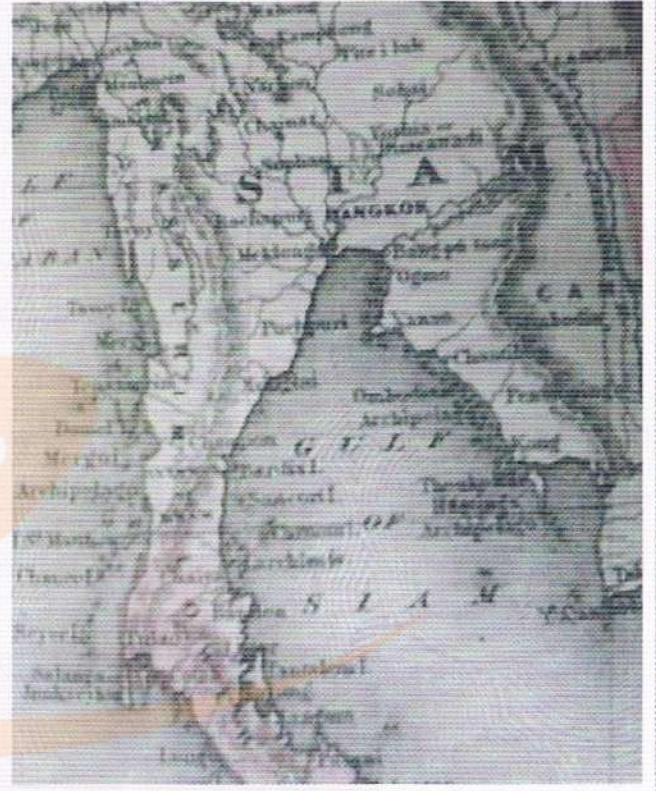
(อธิบายภาพในวงกลม) ลำงซ้าย-คลองปานามา, บนซ้าย-คลองคิล, บนขวา-คลองสุเอซ, และล่างขวา-คอคอตกกระ เพื่อทำความเข้าใจลักษณะทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศบริเวณคอคอตกกระนี้ให้กระจ่างยิ่งขึ้น จึงขอกล่าวรายละเอียดเพิ่มเติมดังนี้ โดยเริ่มต้นตั้งแต่แนวเทือกเขาตะนาวศรี ที่กั้นพรมแดนระหว่างไทยกับพม่าในจังหวัดกาญจนบุรี ทอดลงมาทางใต้ ผ่านจังหวัดราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพรและจังหวัดระนอง สิ้นเขาในตอนใต้นี้เองทำให้เกิดแม่น้ำสำคัญขึ้นสองสายคือแม่น้ำกระบุรีและแม่น้ำปากจั่น ไหลไปทางตะวันตกเฉียงใต้ลงสู่ทะเลอันดามันในมหาสมุทรอินเดีย และลำแม่น้ำทั้งสองนี้กลายเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างไทยกับพม่าต่อจากแนวเทือกเขาตะนาวศรีต่ออีกทอดหนึ่ง

แม่น้ำกระบุรี เกิดจากลำคลองสองสายคือคลองหินตะเคียนกับคลองกระโน แล้วไหลมารวมกันในเขตอำเภอกระบุรี กลายเป็นแม่น้ำกระบุรี และอีกสายหนึ่งคือแม่น้ำปากจั่นไหลมารวมกับแม่น้ำกระบุรีที่ตำบลปากจั่น เรียกแม่น้ำปากจั่น แล้วไหลลงสู่ทะเลอันดามันในมหาสมุทรอินเดีย แม่น้ำทั้งสองมีความยาวทั้งสิ้น ประมาณ ๑๓๕ กิโลเมตร

ลักษณะพิเศษทางภูมิศาสตร์ของแม่น้ำปากจั่นสายนี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ที่เรียกว่า “ชะวากทะเล” (Estuary) หมายถึงปากแม่น้ำมีระยะห่างระหว่างฝั่งทั้งสองค่อยๆ ขยายกว้างออกไปจนเป็นอ่าวอันเกิดจากแผ่นดินยุบตัวลงทำให้อิทธิพลของน้ำเค็มจากทะเลเข้าไปได้เป็นระยะทางไกลของทั้งสองฝั่ง แม่น้ำจึงมีสภาพนิเวศแบบป่าชายเลนตลอดไปถึงเขตอำเภอละอุ่น และบริเวณปากคลองละอุ่นประชากรตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอาศัยมาตั้งแต่โบราณแล้ว เดิมเป็นชนพื้นเมืองปักษ์ใต้ต่อมามีชนชาวจีนเข้าไปอาศัยทำการค้าขาย และหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ตรงข้ามกับอำเภอกระบุรีหรือ “เมืองตระบุรี” ในอดีตนั้น คือหมู่บ้านบางรางและ หมู่บ้านตลิ่งชันขึ้นกับเมืองมะลิวัน ซึ่งแต่เดิมเป็นดินแดนของอาณาจักรสยาม ไทยได้เสียให้กับอังกฤษไปในสมัยรัชกาลที่ ๔ พร้อมกับเมืองมะริด ทวายและตะนาวศรี

(คอคอตกกระ)

บริเวณเมืองกระบุรีหรือตระบุรีนี้ มีชุมชนตั้งถิ่นฐานอาศัยมาหลายศตวรรษแล้ว และเป็นเมืองสำคัญทางยุทธศาสตร์การเมืองและการค้า มีเส้นทางเดินทางบกเชื่อมระหว่างอ่าวไทยกับทะเลอันดามันมาแต่โบราณ เพราะเป็นทางที่แคบที่สุดของคาบสมุทร ด้วยเหตุผลดังกล่าวบริเวณนี้จึงได้ชื่อว่า “คอคอตกกระ” (Isthmus of Kra)

เมื่อมนุษย์สามารถเดินสำรวจพื้นผิวโลกได้ทั่ว ทราบว่าโลกประกอบไปด้วยพื้นดิน ๑ ส่วน และพื้นน้ำ ๓ ส่วน จึงเกิดแนวคิดเป็นทฤษฎีขึ้นในศตวรรษที่ ๒๑ ว่า “ถ้าใครครอบครองพื้นน้ำได้ ก็เท่ากับครอบครองโลก” จากนั้นประเทศมหาอำนาจต่างก็ เชื่อในทฤษฎีนี้ หลังจากที่แม่ทัพและรัฐบุรุษของอังกฤษคือ เซอร์วอลเทอร์ราเลห์ (Sir Walter Raleigh) ได้เสนอแนวคิดและนโยบายให้แก่รัฐบาลอังกฤษ สรุปว่า “ผู้ใดครองทะเลได้ จะได้ครองการค้า ผู้ใดครองการค้าได้จะได้ครองโลกและผู้ใดครองโลกได้จะได้ครองความร่ำรวยของโลก”

จากนั้นนาวาเอกอัลเฟรดเทเยอร์ มาฮาน (Alfred Thayer Mahan) แม่ทัพเรือของสหรัฐอเมริกาได้ตั้งทฤษฎี “สมุทรานุภาพ” (The sea power) ขึ้นว่า “รัฐหรือประเทศที่จะครอบครองทะเลได้นั้นจะต้องมีสิ่งประกอบเป็นปัจจัยดังนี้ คือ

๑. ตำบลที่ตั้งของรัฐหรือประเทศนั้นจะต้องตั้งอยู่บนเส้นทางการเดินเรือของโลก
๒. มีลักษณะที่เกื้อกูลทางธรรมชาติอันหมายถึง เมืองท่า ท่าจอดเรือ อ่าวที่สามารถบังคลื่นลมให้ความปลอดภัยแก่เรือสินค้าได้

๓. ขอบเขตหรืออาณาเขตของรัฐหรือประเทศนั้นต้องเอื้ออำนวยในการคมนาคมทางทะเล

๔. จำนวนและลักษณะของประชากร หมายถึงประชากรมีความรู้ความพร้อมในการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าได้

๕. ลักษณะผู้นำของรัฐหรือประเทศนั้นๆ หมายถึงต้องเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริมการค้าขายทางทะเล

ในขณะเดียวกันนาวาเอก มาฮาน ได้ระบุเกี่ยวกับลักษณะที่ตั้งของประเทศสยามว่าไม่ถูกต้องตามหลักสมุทธานุภาพ ด้วยเหตุผล ๒ ประการคือ

๑. ที่ตั้งของประเทศสยามไม่อยู่ในเส้นทางการเดินเรือของโลก ต้องอาศัยช่องแคบมะละกาซึ่งอยู่ห่างออกไปถึง ๕๐๐ ไมล์ทะเล

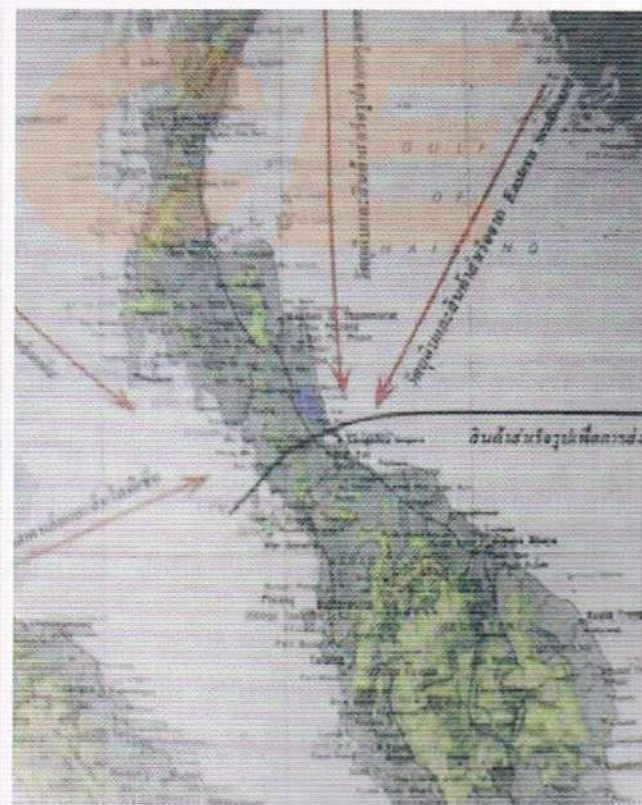
๒. แผ่นดินประเทศสยามตั้งคร่อมอยู่ระหว่างมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิกโดยมีแผ่นดินมาลายูขวางกั้นอยู่

และนาวาเอก มาฮานได้อธิบายเพิ่มเติมต่อไปว่า “หากประเทศสยามทำการขุดคลองขนาดใหญ่ในส่วนคอคอดทางดินแดนตอนใต้ของประเทศ ทำให้เกิดจุดเชื่อมต่อโดยตรงระหว่างมหาสมุทรทั้งสองจะเป็นการถูกต้องตามหลักสมุทธานุภาพอย่างยิ่ง เพราะทำให้เกิดเส้นทางการเดินเรือสายใหม่ของโลกที่สามารถย่นเวลาได้มากกว่า ๒-๓ วัน ร่นระยะทางได้ถึง ๗๐๐ ไมล์ทะเล และยังผลประโยชน์สู่ประเทศสยามซึ่งเป็นเจ้าของเส้นทางได้อย่างมหาศาล” ด้วยเหตุนี้กระมัง

เอกสารทางประวัติศาสตร์ชาติไทยระบุไว้ว่า ชนชาติฝรั่งเศสซึ่งเป็นประเทศนักล่าอาณานิคมชั้นแนวหน้าในยุคนั้นได้ค้นพบทฤษฎีสมุทธานุภาพมาแล้วเช่นกัน ในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จึงได้ส่งราชทูตชื่อ นายเดอลามาร์ เดินทางมาถวายพระราชสาส์นแด่สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ขอทำการสำรวจเส้นทางเดินเรือเชื่อมคาบสมุทรบริเวณดินแดนภาคใต้ของสยาม และเมื่อได้รับพระบรมราชานุญาต พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ก็ส่งคณะสำรวจมาสำรวจทันที

ผลของการสำรวจในครั้งนั้นพบว่า การขุดคลองบริเวณคอคอดของแหลมมาลายูหรือแหลมอินโดจีนที่เหมาะสมที่สุดคือ “บริเวณเหนือจังหวัดสงขลา เชื่อมกับเหนือของจังหวัดสตูลมีระยะทางประมาณ ๑๐๒ กิโลเมตร เพราะเรือสินค้าสามารถเดินทางไปยังเมืองมะริด ทวายและตะนาวศรีของพม่าและสามารถต่อไปยังอินเดียได้สะดวก” (จะเป็นประโยชน์แก่ฝรั่งเศสมากที่สุด เพราะเวลานั้นช่องแคบมะละกาทกอยู่ในอิทธิพลการควบคุมของโปรตุเกส) แต่เมื่อเหตุการณ์ทางการเมืองในกรุงศรีอยุธยาพลัดเปลี่ยนแผ่นดินผลสำรวจครั้งนั้นก็มิได้ดำเนินการต่อแต่อย่างใด

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พม่ายกทัพมาตีหัวเมืองทางภาคใต้ของไทยใน พ.ศ. ๒๓๒๘ ตั้งแต่ประจวบคีรีขันธ์ ทุ่งพร ไชยา นครศรีธรรมราช ส่วนกองทัพเรือเข้าตี กระบุรี ะนอง ตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่ง

(คลองกระที่ฝรั่งเศส สำรวจว่าเหมาะสมที่สุด)

พังงาและถลางในศึกสงครามเก้าทัพ กระทั่งสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกส่งพระเจ้านั่งยาเธอกรมพระราชวังบวรมหาสุรสีหนาท เป็นแม่ทัพลงไปปราบเมื่อเสร็จศึกแล้ว พระเจ้านั่งยาเธอกรมพระราชวังบวรฯ ได้ศึกษาลักษณะภูมิรัฐภูมิประเทศในภาคใต้ทั้งทางยุทธศาสตร์ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและชุมชนต่างๆ แล้วทรงทูลเสนอพระตำราต่อสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ว่าสยามควรขุดคลองขนาดใหญ่เชื่อมสองฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยกับทะเลอันดามันตรงช่วงระหว่างเมืองสงขลากับเมืองไทรบุรี โดยอาศัยลำคลองอู่ตะเภาในเมืองสงขลา กับแม่น้ำปะลิสฝั่งเมืองไทรบุรี เพราะมีพระประสงค์จะใช้เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ต่อต้านพม่าและแขกมลายู ซึ่งมักจะยกกำลังมารุกรานเมืองชายฝั่งทะเลอันดามันของสยามบ่อยๆ กับทั้งจะได้ควบคุมเมืองไทรบุรีซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญของสยามทางฝั่งนี้ให้อยู่ในอำนาจใกล้ชิดยิ่งขึ้น เพราะหลายครั้งในอดีตเจ้าเมืองไทรบุรีมักจะแข็งข้อเป็นกบฏเสียเองหรือบางครั้งไปสมคบคิดกับพม่าหรือแขกมลายู ยกกำลังมารบกวานหัวเมืองต่างๆ ของสยามในแถบภาคใต้เสมอๆ และสงครามในภาคใต้ก็มีใช้สงครามแย่งกำลังคนและโคกทรัพย์แต่เพียงอย่างเดียวแต่เป็นสงครามแย่งชิงพื้นที่เผยแพร่วัฒนธรรมและหลักธรรมทางศาสนาด้วย

(อนุสาวรีย์กรมพระราชวังบวรฯ)

แต่ในช่วงเวลานั้นสยามไม่มีสติปัญญากำลังคน กำลังทรัพย์ ตลอดถึงอุปกรณ์เครื่องมือในการดำเนินการขุดคลองซึ่งเป็นโครงการขนาดใหญ่เช่นนั้นได้ เกินกำลังของประเทศและผู้นำจริงๆ ในขณะที่สยามเพิ่งผ่านวิกฤตการเสียกรุงฯ มาไม่นาน กำลังก่อสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งเพิ่งย้ายมาจากกรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร กำลังติดพันอยู่กับศึกสงคราม ขณะที่ราษฎรอดอยาก ท้องพระคลังขาดแคลน เศรษฐกิจฝืดเคือง ที่สุดพระดำริของพระเจ้านั่งยาเธอกรมพระราชวังบวรมหาสุรสีหนาทก็ต้องล้มเลิกไป

ผลของการปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ ๒๔ ทำให้โลกเปลี่ยนแปลงไปมาก เช่น การคมนาคมการขนส่งสินค้า การติดต่อค้าขายก่อนนี้ อาศัยขบวนคาราวาน ช้าง ม้า วัว ควาย ทางเกวียน เปลี่ยนเป็นเส้นทางถนน เส้นทางรถไฟ ในทะเลจากใช้เรือพาย เรือแจว เรือใบและเรือสำเภามาเป็นเรือกลไฟขนาดใหญ่สามารถบรรทุกทุกสินค้าได้จำนวนมากและเดินทางได้ระยะไกลขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยให้ประเทศมหาอำนาจนักล่าอาณานิคมทั้งหลายต่างแข่งขันแสวงหาแหล่งวัตถุดิบเพื่อการผลิต แสวงหาตลาดเพื่อระบายสินค้ากัน เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และรัสเซีย เป็นต้น

ในสมัยรัชการที่ ๔ อังกฤษ ส่งนายไวส์ (Mr. H.Wise) เข้ามาทาบถามขอสำรวจเพื่อขุดคอคอดกระอย่างเป็นทางการ พระองค์ไม่ค่อยวางพระทัยประเทศมหาอำนาจเหล่านี้ และด้วยความเป็นห่วงกังวลพระองค์ตัดสินพระราชหฤทัยตั้ง “พระพิเทศพานิช ขึ้นเป็นพระยาอภัยภูงคตทิสรักราช” เป็นเจ้าเมืองกระบี่ เพื่อป้องกันการแทรกแซงและรบกวนจากอังกฤษในปีต่อมา

ในสมัยรัชการที่ ๕ พ.ศ.๒๔๒๔ ฝรั่งเศสส่งนายเดอลองก์ (Monsieur F.Deloncle) วิศวกรชาวฝรั่งเศส มาสำรวจและทำแผนที่คอคอดกระในปีนั้นเอง เพื่อประโยชน์ต่อการเดินเรือของตนไปยังดินแดนอินโดจีน แต่อังกฤษพยายามยับยั้งมิให้สยามให้สัมปทานแก่ฝรั่งเศสเพราะเกรงจะกระทบต่อผลประโยชน์ในช่องแคบมะละกาซึ่งตนครอบครองอยู่ เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้และเพื่อรักษาพันธมิตรทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสพระองค์จึงมิได้ตัดสินใจพระราชหฤทัยอย่างใด และในปี พ.ศ.๒๔๕๒ พระองค์ได้โปรดให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จไปสำรวจศึกษาคอคอดกระในพื้นที่จริง เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจพระราชหฤทัย เพราะเรื่องดังกล่าว หากผิดพลาดไปอาจหมายถึงการสูญเสียต่อเอกราชและอธิปไตยของประเทศสยามโดยตรง

ในสมัยรัชการที่ ๖ โครงการขุดคลองคอคอดกระ ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาอีกครั้งโดยพระองค์ทรงเสด็จไปทรงสำรวจพื้นที่ ใน พ.ศ.๒๔๖๐ ด้วยพระองค์เองอีกครั้ง โดยมี “จมีนอมรตฤณารักษ์” (แจ่ม สุนทรเวช) มหาเด็กลูกตามเสด็จและได้บันทึกรายละเอียดไว้ว่า “การเสด็จพระราชดำเนินผ่านคอคอดกระในครั้งที่ ๒ นี้ ได้เสด็จไปสู่จังหวัดชุมพรโดยทางรถไฟซึ่งกำหนดไว้เป็นต้นทางที่จะเสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนช้างอีกต่อหนึ่ง ทางฝ่ายคณะกรรมการมณฑลปักษ์ใต้เตรียมรับเสด็จไว้ แม่กองจัดการรับเสด็จในครั้งนั้นอยู่ในความอำนวยการของพลโทสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงสพบุรีราเมศวร์ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร ซึ่งในขณะนั้นทรงว่าราชการในหน้าที่ของอุปราชมณฑลปักษ์ใต้ ผู้ที่ร่วมคณะกรรมการคือ พระยาแสนหามนตรี (เอียด ณ นคร) ผู้ช่วยราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นแม่กองจัดกระบวนช้างสำหรับการเสด็จพระราชดำเนินด้วย ดังมีริ้วกระบวนต่อไปนี้

กระบวนนำเสด็จได้แก่

(กระบวนช้างนำเสด็จ)

๑. ข้างผู้บังคับการตำรวจภูธร มณฑลสุราษฎร์ธานี
๒. ข้างสมุหเทศาภิบาล มณฑลสุราษฎร์ธานี
๓. ข้างนำสัปคับโอง ของราชองครักษ์
๔. ข้างนำสัปคับโอง ของพระตำรวจหลวง

กระบวนหลวงได้แก่

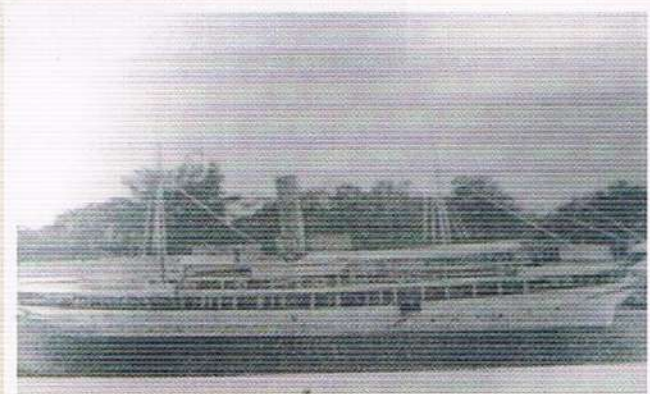
๑. ข้างทรงเชิญพระชัยชื่อ พรายแย้ม มีพระยาเทพาภรณ์ กำกับไป
๒. ข้างนำชื่อ พรายทอง เจ้าพระยาราชศุภมิตร ในหน้าที่สมุหพระตำรวจหลวง
๓. ข้างนำชื่อ พังทรัพย์ เจ้าพระยาพิชัยเนตรโยธิน ในหน้าที่สมุหราชองครักษ์
๔. ข้างพระที่นั่งทรง เป็นข้างผูกเครื่องสัปคับสีหน้าลายทอง เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พร้อม ณ นคร) เป็นผู้จัดสร้างไว้สำหรับเป็นเครื่องประดับข้างพระที่นั่งของพระเจ้าแผ่นดินโดยเฉพาะ

ข้างพระที่นั่งชื่อ พังปี เป็นข้างหลวงนำมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช ความว่าข้างหรือหม้อข้างได้แก่ หลวงปราบปรุทฐราชภูรทำหน้าที่ขี่คอข้าง ผู้ช่วยเดินกำกับซ้ายขวาชื่อ หลวงพิชัยเดช เป็นนายอำเภอลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และขุนภักดีดำรงฤทธิ์ เป็นนายอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนั้นมีข้าราชการกรมข้างต้นมาช่วยคือ พระยาราชวังเมือง หลวงคชศักดิ์ นั่งท้ายข้างได้แก่นายกวตคุ้มแพร มีขุนตำรวจวังทำหน้าที่ จตุรงค์บาทสี่เท้าข้าง แห้งด้วยทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

กระบวนข้างตามเสด็จได้แก่

เจ้าพระยารามราฆพ เจ้าพระยาธรรมมาธิกรณบดี เจ้าพระยาอภัยราชา ม.จ.ปิยบุตร ม.จ.ชัชวาลิต พระยาบุรีราชรัฐ พระยานิรุทธเทวา พระยาอุดมราชภักดี พระยาบำเรอศักดิ์ พระยานุรักษ์ราชมณฑลเศียร พระยาราชอักษร พระยาพิชัยชาญฤทธิ์ พระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ พระยาศรีภริปริชา พระยาศรีวิรวงศ์ พระยานรฤทธิ์ราชหัย พระยานรรัตนราชมานิต และข้าราชการอื่นๆ จำนวนมาก ทั้งกระบวนตามเสด็จและกระบวนล่วงหน้าเป็นระยะๆ ไป วันที่ ๑๕ เมษายน ๒๔๖๐ เสด็จฯ ถึงบริเวณที่เคยมีความคิดจะขุดคลองกระ ตั้งอยู่ ณ ตำบลทะเล ริมลำน้ำปากจั่น ของอำเภอกระบุรี ซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามกับอำเภอมะลิวันแขวงเมืองมะริดในดินแดนพม่าซึ่งในเวลานั้นเป็นเมืองขึ้น ของอังกฤษ เมื่อประทับแรมที่ตำบลนั้นหนึ่งคืนจนรุ่งขึ้นเป็นวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ เวลา ๑๕.๐๐ น. จึงได้เสด็จโดยเรือกลไฟขนาดเล็กชื่อ ศรีสุนทร เป็นเรือของมณฑลภูเก็ต ล่องไปตามลำน้ำจนถึงปากอ่าว เป็นระยะทาง ถึง ๖๐๐ เส้น แล้วถ่ายลงเรือใหญ่ชื่อเรือ กลาง จัดเป็นเรือพระที่นั่ง มี ร.อ.หลวงนิมยุทธนาวิเป็นผู้บังคับเรือ และมีเรือตามเสด็จเป็นเรือรบหลวงสุคริพครองเมือง เรือนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเรือราชการของกระทรวงมหาดไทย และเรือเมล์เดินสมุทรของบริษัทอีสต์เอเชียติก ชื่อโรตัวัว เป็นเรือกระบวนเสด็จไปประทับแรมที่จังหวัดระนอง ภูเก็ต ขากลับจึงเสด็จโดยทางเรือมาขึ้นรถไฟที่กันตังและผ่านหัวเมืองตามจังหวัดภาคใต้ได้แก่ นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ฯลฯ ต่อไป”

“ในเวลาต่อมาที่ล้นเกล้าล้นกระหม่อมมิได้ทรง ยินยอมพระราชทานการขุดคลองคอคอดกระนั้นน่าจะเป็น ด้วยบริเวณที่จะขุดนั้น มีบางตอนร่องน้ำคอคอดกระ จำเป็นจะต้องขุดผ่ากลางไปตามลำน้ำปากจั่น ซึ่งเป็นระยะ ทางถึง ๖๐๐ เส้น กว่าจะออกปากน้ำ และลำน้ำนี้เป็น เส้นแบ่งเขตระหว่างเมืองมะลิวันอันเป็นอาณานิคมขึ้น แก่ประเทศอังกฤษกับเมืองระนองของไทย ซึ่งแม้ว่าจะเป็น

เรือกลาง

อาณาเขตไทยจนตลอดทางที่เรือต้องผ่านจึงจะเข้าสู่บ้านน้ำไทยได้ก็ตาม แต่อาจจะเป็นการสู้มเสี่ยงต่อผลทางการเมืองทางเศรษฐกิจของประเทศสยามอย่างมากโดยเฉพาะเล่ห์เหลี่ยมของพวกนักล่าอาณานิคมเหล่านี้” ด้วยสาเหตุนี้โครงการขุดคลองกระ บริเวณคอคอตกกระจึงได้ยุติลงอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ ๖

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธฯ

“โครงการขุดคลองกระ” ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๓ ปี คือ พ.ศ.๒๔๗๘ นายปรีดี พนมยงค์ ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในรัฐบาล พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้พยายามรื้อฟื้นโครงการชุดคลองคอคอดกระขึ้นมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง แต่อังกฤษหาทางคัดค้านอีกโดยเหตุผลอันเดียวกันนั่นคือผลกระทบต่อประโยชน์ของตนในบริเวณช่องแคบมะละกา จนกระทั่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๐๑ รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้ชูความคิดที่จะชุดคลองคอคอดกระอีกครั้งโดยเปิดโอกาสในประชาชนทั่วไปร่วมแสดงความคิดเห็น รวมทั้งนายปรีดี พนมยงค์ เห็นด้วยและแนะแนวทางในการหาทุนดำเนินการ การเก็บผลประโยชน์ด้วยความคิดเห็นอย่างออกหน้าออกตาตัวเอง ทำให้บุคคลในรัฐบาลบางกลุ่มและประชาชนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยเพราะนายปรีดี พนมยงค์ ขณะนั้นลี้ภัยอยู่ต่างประเทศกรณีพัวพันคดีลอบปลงพระชนม์ ร.๘ และแล้วโครงการนี้ก็เงียบหายไปในปีที่สุด

ในปี พ.ศ.๒๕๐๓ บริษัทเอกชนชื่อ “แหลมทองพัฒนาจำกัด” ได้ยื่นข้อเสนอขอสัมปทานต่อรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นผู้ศึกษาและวางโครงการตลอดการลงทุนชุดคลองคอคอดกระแบบครบวงจร ต่อมาจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีคุมอำนาจแบบเบ็ดเสร็จและมีความสัมพันธ์กับบริษัทดังกล่าว จึงอนุมัติให้บริษัทแหลมทองพัฒนาจำกัดดำเนินการ แต่ได้รับการคัดค้านจากหน่วยงานต่างๆ ในประเทศ เช่นจากสภาความมั่นคงแห่งชาติ จากกองทัพบางหน่วย บุคคลในระดับสูงและนักวิชาการ เพราะขณะนั้นปัญหาความมั่นคงของประเทศคือ โจรจีนคอมมิวนิสต์ (จคม.) และขบวนการโจรก่อการร้ายแบ่งแยกดินแดน (ขก.) เริ่มปะทุขึ้นในหลายจังหวัดภาคใต้และมีท่าทีว่าจะรุนแรงขึ้น แต่ด้วยการคุมอำนาจรัฐเบ็ดเสร็จเด็ดขาดของจอมพลสฤษดิ์ เสียงคัดค้านนั้นไร้ความหมายและเบาบางลงตามลำดับ บริษัทแหลมทองพัฒนาจำกัดจึงได้เร่งดำเนินการชุดคลองคอคอดกระตรงบริเวณอำเภอท้ายเหมืองจังหวัดพังงา กับอำเภอบ้านดอนจังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่ในปี พ.ศ.๒๕๐๖ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ถึงแก่อนิจกรรมอย่างกะทันหัน ทำให้โครงการชุดคลองคอคอดกระต้องยกเลิกไปอีกครั้ง

ต่อมาบริษัทแหลมทองพัฒนาจำกัด ก็ได้ยื่นข้อเสนอสืบต่อจากบริษัทแทมส์ (Tams) แห่งสหรัฐอเมริกา เขียนแผนงานโครงการชุดคลองคอคอดกระเสนอต่อ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีคนต่อมา และจอมพลประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จนได้รับอนุมัติเมื่อต้นปี พ.ศ.๒๕๑๖ แต่พอถึงวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เกิดเหตุการณ์นองเลือดวันมหาวิปโยค ถนอม-ประภาส-ณรงค์หมดอำนาจลงพร้อมกันต้องหนีภัยไปต่างประเทศ โครงการชุดคลองคอคอดกระก็ยกเลิกไปอีกคำรบหนึ่ง

หลังจากนั้นการเมืองของไทยเกิดความผันผวนมายาวนาน หลังจากการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ สภาฯ ได้เสนอชื่อและโหวตให้พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีใน พ.ศ.๒๕๒๖ พลโท หาญ ติณสูลานนท์ แม่ทัพภาค ๔ ในขณะนั้นได้กำหนดยุทธการ “ได้ร่มเย็น” ขึ้นโดยใช้การเมืองนำการทหารเพื่อปราบปรามการก่อการร้ายทางภาคใต้ซึ่งได้ผลในระดับหนึ่ง ขณะเดียวกันพลโทหาญก็เสนอให้รัฐบาลทบทวนโครงการชุดคลองคอคอดกระอีกครั้ง ในครั้งนี้เป็นการตอบรับจากกองทัพและสภาความมั่นคง ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นมองเห็นช่องทางที่ตนได้ประโยชน์อย่างมากในการช่วยย่นระยะทางและเวลาที่เรือของตนไปบรรทุกน้ำมันยังตะวันออกกลาง เนื่องจากญี่ปุ่นเป็นประเทศอุตสาหกรรมต้องใช้พลังงานจากน้ำมันเป็นจำนวนมาก จึงมอบหมายให้บริษัทไจก้า (Gika) เข้าร่วมศึกษาโครงการชุดคลองคอคอดกระของไทยและในปี พ.ศ.๒๕๒๗ หน่วยงานของสหรัฐอเมริกา ก็สนใจจึงส่งคณะ

เข้าร่วมศึกษาด้วย แต่ต่อมาเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกผลกระทบต่อนโยบายไทยด้วยและเกิดปัญหาในคณะรัฐบาล พลเอกเปรม จึงประกาศยุบสภาฯ โครงการชุดคอคอดกระก็ล้มเลิกไปอีกครั้ง

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๓๕ พรรคประชาธิปัตย์เป็นรัฐบาล นายชวน หลีกภัย ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้ชูโครงการ “เซาท์เทิร์นซีบอร์ด” หรือโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้ เป็นจุดศูนย์กลางของพรรคและโครงการนี้ เกิดขึ้นเป็นจริงสำเร็จขึ้นมา ส่วนโครงการชุดคอคอดกระได้เงียบหายไป ในรัฐบาลนี้ ในปี พ.ศ.๒๕๔๑ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้นำฝ่ายค้านในขณะนั้นได้กล่าวปราศรัยที่จังหวัดสงขลาว่าพรรคของตน (ความหวังใหม่) พยายามผลักดัน โครงการชุดคอคอดกระขึ้นให้จงได้เพราะโครงการนี้มีผลประโยชน์ต่อประเทศไทยเป็นอย่างมากแต่ก็มิได้รับเสียง ตอบรับจากรัฐบาลและประชาชนแต่อย่างใด

หากประมวลปัญหาและอุปสรรคสาเหตุที่ไทยไม่สามารถดำเนินชุดคลองกระได้คือ

๑. เกิดจากการรุกรานของประเทศมหาอำนาจคืออังกฤษและฝรั่งเศสที่คานอำนาจซึ่งกันและกันต่างก็รุกร้าวย สยามขอชุดคอคอดกระเพื่อผลประโยชน์ของตนแต่ละฝ่ายเพียงเท่านั้น

๒. เกิดจากการแบ่งแยกดินแดนและการล่าเมืองขึ้นของประเทศมหาอำนาจในยุคสมัยนั้นตลอดมาจนสยาม ต้องเสียผลประโยชน์และดินแดนในหลายๆ ส่วนให้กับมหาอำนาจเหล่านั้นไป ดังนั้นการชุดคลองกระ อาจจะเป็นเหตุ ให้สยามต้องเสียดินแดนเพิ่มอีกก็ได้

๓. เกิดจากการแทรกแซงจากประเทศที่ ๓ หรือมือที่ ๓ ทำให้ผู้นำสยามต้องลังเลพิจารณารอบคอบลึกซึ้ง อย่างแท้จริงในโครงการชุดคอคอดกระ เช่น เหตุผลทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและศาสนาโดยเฉพาะ บางประเทศที่สนับสนุนผู้ก่อการร้ายด้านกำลังเงินและอาวุธแก่ขบวนการโจรแบ่งแยกดินแดนและเหตุการณ์ ด้านเศรษฐกิจในประเทศอาณานิคมที่ได้รับเอกราชจากอังกฤษเพราะหากไทยชุดคอคอดกระได้สำเร็จประเทศเหล่านั้น จะเสียผลประโยชน์อย่างมหาศาล

๔. เกิดจากความมั่นคงทางการเมืองภายในของไทยเอง นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นต้น มีการปฏิวัติรัฐประหารเรื่อยมาจึงไม่มีรัฐบาลที่มีอายุยืนยาวที่สามารถกำหนดแผนงาน โครงการและจัดหางบประมาณในการจัดดำเนินการโครงการใหญ่ๆ ได้

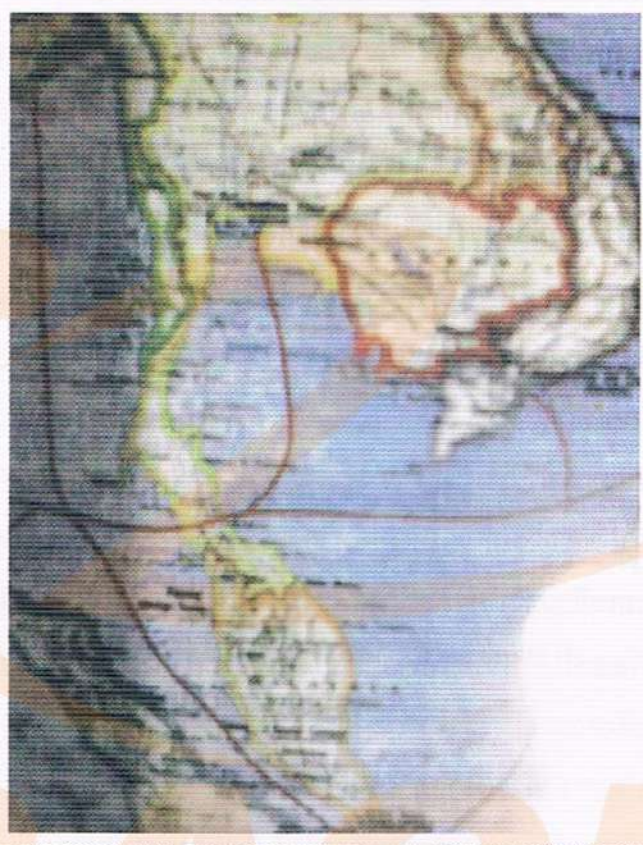
๕. เกิดจากปัญหาเศรษฐกิจในประเทศเอง และผลของสงครามโลกทั้งสองครั้ง เช่นเหตุการณ์เศรษฐกิจ พองสตู้ ต้มยำกุ้งและแฮมเบอร์เกอร์ ผลเหล่านี้กระทบต่อเศรษฐกิจทั่วโลกและไทยด้วยยังผลให้รัฐบาลในช่วงนั้นๆ ไม่สามารถกำหนดนโยบายหรือโครงการขนาดใหญ่ (Mega Project) ได้

แม้ว่าปัจจุบันช่องแคบมะละกาเริ่มมีปัญหาในการเดินเรือ ดังรายงานข่าวกล่าวว่า “เนื่องจากตะกอน ในท้องทะเลบริเวณช่องแคบมะละกาเปลี่ยนแปลงไปมาก แม้มีพื้นน้ำที่กว้างถึง ๑๒๐ ไมล์ทะเล แต่จริงๆ แล้วเรือ เดินทะเลขนาดประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ ตัน จะมีร่องน้ำเดินได้จริงเพียง ๒ ไมล์ทะเลเท่านั้น และเนื่องจากการคมนาคม ในช่องแคบนี้มีเรือคับคั่งแล่นตามกันและสวนทางไปมาจำนวนมาก ฉะนั้นในการเดินเรือแต่ละเที่ยวต้องคอยระมัดระวัง เป็นอย่างยิ่ง ตลอดถึงคอยหลบหลีกเครื่องหมายซากเรือที่จมและโขดหินใต้น้ำอีกด้วยมิเช่นนั้นเรือจะได้รับอันตรายได้ ทำให้ต้องใช้เวลาในการเดินเรือผ่านช่องแคบนี้ ถึง ๑ วัน เต็มๆ นอกจากนั้นยังมีปัญหาระหว่างประเทศทั้งมาเลเซีย สิงคโปร์และอินโดนีเซียเรื่องเส้นทางในช่องแคบที่คาบเกี่ยวกันซึ่งยังไม่สามารถตกลงกันได้”

อย่างไรก็ตามในประเทศไทยเอง ตั้งแต่บัดนั้นจนถึงบัดนี้ “คลองกระ” (Kra canal) ของเรา ยังไม่เกิดเป็นตัวตน เป็นลำคลองขึ้นมาเลย ดังได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่าโครงการขุดคลองกระที่บริเวณคอคอตกกระทางตอนใต้ของสยามนั้น เริ่มมีมาตั้งแต่ยุคอยุธยาสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนับเวลากว่า ๓๐๐ ปีมาแล้ว แต่ลำคลองนี้ยังมิได้เกิดเป็นตัวเป็นตนขึ้นมา ทั้งๆ ที่บางยุคบางสมัยดูเหมือนว่าความจริงเป็นไปได้อย่างแน่นอน แต่แล้วปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นมาขวางหน้าเสียทุกคราวไป ด้วยเหตุนี้เองกระมังจึงได้มีผู้คนกล่าวว่า “หรือคลองกระนั้นมีอาถรรพณ์จริง”

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร : จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้: ๒๕๐๒
- ไกรฤกษ์ นานา : ไชยปริศนาประเด็นอำพรางในประวัติศาสตร์ไทย : สำนักพิมพ์มติชน: ๒๕๕๘
- ----- : หน้าหนึ่งในสยาม : สำนักพิมพ์มติชน : ๒๕๕๘
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและคณะ : เศรษฐกิจหมู่บ้านภาคใต้ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์:๒๕๕๐
- ชาตรี ชะนะภัย : ทำไมประเทศไทยไม่ขุดคลองกระ : สำนักพิมพ์ดวงกมล: ๒๕๕๔
- ธงชัย วินิจจะกูล : กำเนิดสยามจากแผนที่ : สำนักพิมพ์อ่าน : ๒๕๕๖